

Armanak Uskara

edo

Z

iberouko Egunaria

1891 gerren ourtheke

Jinkoua eta Herria !
Zuhurtarizona eta lana !
Eta bizi bethi Uskalduna !
Iao ! Iao !

I-a-a-a-a-o-o-o-o-o !

SALTZEN DA

Maoulen
DETCHERRY enian

Atharratzen
CAUTURE enian

Prezioua : BI SOS

BEGITHARTE HORIEK :

- ⊕ *erran nahi da* : Estiapen hastia *edo* argizagi bethe.
- ☞ " Argizagi azken laourdena.
- " Gorapen hastia *edo* argizagi berri.
- ☛ " Argizagi lehen laourdena.

OURTHEKO BESTA KHANBIAKORRAK :

SETUAJESIMO, *ourtharilaren* 25^{an}; — HAUSTE, *baranthailaren* 11^{an}; — BAZKO, *gorotzilaren* 29^{an}; — ERROGAZIONIAK, *maiatzaren* 4ⁿ, 5ⁿ eta 6^{an}; — SALBATORE, *maiatzaren* 7^{an}; — PHENTEKOSTE, *maiatzaren* 17^{an}; — BESTABERRI, *maiatzaren*, 28^{an}; — ABENTUKO LEHEN IGANTIA, *azarouaren*, 29ⁿ.

LAOUR THENPORAK :

Baranthailaren 18 ⁿ , 20 ⁿ eta 21 ⁿ .	}	Buruilaren 16 ⁿ , 18 ⁿ eta 19 ⁿ .
Maiatzaren 20 ⁿ , 22 ⁿ eta 23 ⁿ .		Abentiaren 16 ⁿ , 18 ⁿ eta 19 ⁿ .

EKHI ETA ARGIZAGI ULHUNTZIAK :

Argizagi ulhunte osoua, *maiatzaren* 23^{an}; pharte ikhousiren da Uskalherrian arratseko 6 oren etarik eta 7 oren eta laourden artio. — Ekhi ulhunte osoua, *arramaiazaren* 6^{an}; pharte ikhousiren da Uskal Herrian, arrastiriko 4 oren eta 5^{en} artian. — Argizagi ulhunte osoua, *azarouaren* 15^{an}, ikhousiren dena Uskalherrian; hatsarria gaiko 11 oren eta laourden etan, eta iranen du goizanko oren bakhoitz eta erdi artio. — Ekhi ulhunte phartezkoua, *abentu* 1^{an}; ezta ikhousiren Uskal herrian.

OURTHARILA

Egunak luzatzen dira oren batez.

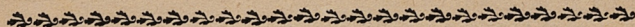
- ☿ a. l. 3ⁿ, goizanko 10^{or} eta 22^{min}
- ☼ a. b. 10ⁿ, arristiriko 3^{or} eta 34^{min}
- ♃ l. l. 17ⁿ, goizanko 6^{or} eta 27ⁿ in
- ♁ a. b. 25ⁿ, gaiherdi eta 35^{min}

BARANTHAILA

Eg. luzatzen dira oren 1 eta erdiz.

- ☿ a. l. 5^{an}, goizanko 4^{or} eta 52^{min}
- ☼ a. b. 9^{an}, goizanko 2^{or} eta 21^{min}
- ♃ l. l. 15^{an}, arratseko 2^{or} eta 39^{min}
- ♁ a. b. 23^{an}, arratseko 2^{or} eta 28^{min}

1 Ost.OURTHAT	ZIRKONZISION
2 Ostirale.	s. Makaire.
3 Neskanegun.	s ^a Jenevieva.
4 Igante.	s ^a Fausta.
5 Astelehen.	s ^a Amelia.
6 Asteharte.	APHARIZIO.
7 Astizken.	s ^a Melania.
8 Ostegun.	s. Luzien.
9 Ostirale.	s. Julien.
10 Neskanegun.	s. Marzien.
11 Igante.	s. Teodoso.
12 Astelehen.	s ^a Taziena.
13 Asteharte.	s. Leonze.
14 Astizken.	s. Hilera.
15 Ostegun.	s. Phaoule, erm.
16 Ostirale.	s. Marzel.
17 Neskanegun.	s. Antoni, er.
18 Igante.	J. Phetir. Err. Jartia
19 Astelehen.	s. Kanut.
20 Asteharte.	s. Fabien eta Sebast.
21 Astizken.	s ^a Añes.
22 Ostegun.	s. Bizente.
23 Ostirale.	s. Remoun.
24 Neskanegun.	s. Timote.
25 Igante.	J. Phaouleren k.
26 Astelehen.	s. Polikarpe.
27 Asteharte.	s. Johane Kris.
28 Astizken.	s. Amedeo.
29 Ostegun.	s. Frantzes S.
30 Ostirale.	s ^a Martina.
31 Neskanegun.	s. Petiri Nol.

1 Ig. Setsajes.	s. Ignazio.
2 Astelehen.	KHANDERALLU
3 Asteharte.	s. Blasi.
4 Astizken.	s ^a Jana, Val.
5 Ostegun.	s ^a Agata.
6 Ostirale.	s ^a Dorotea.
7 Neskanegun.	s. Romuald.
8 Ig. Kinkajes.	s. Johane Matha.
9 Astelehen.	s ^a Apolonia.
10 Asteharte.	s ^a Eskolaztika.
11 Astizken.	HAOUSTE.
12 Ostegun.	s. Tito.
13 Ostirale.	s. Jilbert.
14 Neskanegun.	s. Valenti.
15 Igante.	GOROZUM. 1 ^a .
16 Astelehen.	s ^a Juliena.
17 Asteharte.	s. Hijin.
18 Astizk. <i>IV Tb.</i>	s. Flavien.
19 Ostegun.	s. Konrad.
20 Ostir. <i>IV Tb.</i>	s. Eucher.
21 Nesk. <i>IV Tb.</i>	s. Pepin.
22 Ig. Goroz. 2 ^a	J. Phetir. Ant. Jart.
23 Astelehen.	s. Dosite.
24 Asteharte.	J. MATHIAS, ap.
25 Astizken.	s. Zezair.
26 Ostegun.	s ^a Batilda.
27 Ostirale.	s ^a Onorina.
28 Neskanegun.	s. Rufin.

MARTCHOUA edo GOROTZILA

Egunak luzatzen dira 2 orenez.

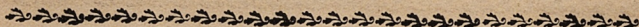
- Ⓒ a. l. 3^{an}, arratseseko 7^{or} eta 47^m.
 Ⓓ a. b. 10^{an}, eguerditan.
 Ⓔ l. l. 17^{an}, goizanko 9^{or} eta 20^m.
 Ⓕ a. b. 25^{an}, arrastiriko 1^{or} eta 21^m.

APHIRILA edo JORRAILA

Eg. luzatzen dira oren 1 eta erdiz.

- Ⓒ a. l. 2^{an}, goizanko 6^{or} eta 40^m.
 Ⓓ a. b. 8^{an}, arratseseko 9^{or} eta 6^m.
 Ⓔ l. l. 16^{an}, goizanko 10^{or} eta 50^m.
 Ⓕ a. l. 24^{an}, goizanko 5^{or} eta 15^m.

- 1 **Ig. Goroz.** 3^a. s LEÓN, Baion.
 2 Astelehen. s. Zimplize.
 3 Asteharte. s^a Kunegonda.
 4 Astizken. s. Kasimir.
 5 Ostegun. s. Teofile.
 6 Ostirale. s^a Koleta.
 7 Neskanegun. s. Tomas Akin
 8 **Igante.** *Gorozum.* 4^a.
 9 Astelehen. s^a Frantzes.
 10 Asteharte. 40 Martirak.
 11 Astizken. s. Konstanti.
 12 Ostegun. s. Gregori handia
 13 Ostirale. s^a Ufrazia.
 14 Neskanegun. s^a Matilda.
 15 **Igante.** PASIONIA.
 16 Astelehen. s. Ziriake.
 17 Asteharte. s. Patrick.
 18 Astizken. s. *Gabriel*, Ark.
 19 Ostegun. s. JOSEF.
 20 Ostirale. s. Joakim.
 21 Neskanegun. s. Benedit.
 22 **Igante.** ERRAMU.
 23 Astelehen. s^a Pelajia.
 24 Asteharte. s. Gabriel.
 25 Astizken. *Ann. igorririk.*
 26 Ostegun. *Osteg. saintu.*
 27 Ostirale. *Ostir. saintu.*
 28 Neskanegun. *Nesk. saintu.*
 29 **Igante.** BAZKO.
 30 Astelehen. s. Amedeo.
 31 Asteharte. s^a Benjamin.

- 1 Astizken. s. Huges.
 2 Ostegun. s. Frantzes P.
 3 Ostirale. s. Richart.
 4 Neskanegun. s. Isidro, Aphk.
 5 **Ig. Quasim.** s. *Bizente Ferr.*
 6 Astelehen. s. Anontziaionia.
 7 Asteharte. s. Herman.
 8 Astizken. s. Albert.
 9 Ostegun. s. Akazio.
 10 Ostirale. s. Fulbert.
 11 Neskanegun. s. Leon handia
 12 **Igante.** s. *Jules.*
 13 Astelehen. s^a Hermenej.
 14 Asteharte. s. Lanbert.
 15 Astizken. s^a Anastazia.
 16 Ostegun. s^a Grazi.
 17 Ostirale. s. Anizet.
 18 Neskanegun. s. Elutero.
 19 **Igante.** s. *Leon IX.*
 20 Astelehen. s. Teotimo.
 21 Asteharte. s. Anzelmo.
 22 Astizken. s. Soter eta Kaio.
 23 Ostegun. s. Jeorji.
 24 Ostirale. s. Fidel.
 25 Neskanegun. s. MARK, Eb.
 26 **Igante.** s. *Klet eta Mar.*
 27 Astelehen. s. Zerazio.
 28 Asteharte. J. Phaoule, K.
 29 Astizken. s. Phetiri, m.
 30 Ostegun. s^a Katalina, S.

MAIATZA edo EPHAILA

Eg. luzatzen dira oren eta laourdenez

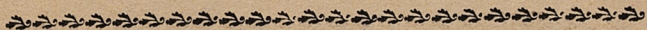

- ☾ a. l. 1^{an}, arristiriko 2^{or} eta min. 1^{an}.
 ● a. b. 8^{an}, arratseko 6^{or} eta 25 min.
 ☽ l. l. 15^{an}, arratseko 7^{or} eta 14 min.
 ☹ a. b. 23^{an}, goizanko 6^{or} eta 35 m.
 ☾ a. l. 30^{an}, arratseko 7^{or} eta 4 min.

ARRAMAIATZA edo EKHAINA

Eg. luz. dira oren eta 1/4, 22^a drano.

- a. b. 6^{an}, arrastiriko 4^{or} eta 35 m.
 ☽ l. l. 14^{an}, eguerde eta 43 min.
 ☹ a. b. 22^{an}, goizanko 5^{or} eta 21 m.
 ☾ a. l. 28^{an}, arratseko. 11^{or} eta 25 m.

- 1 Ostirale. s. Filipe et. Jak. Ap.
 2 Neskanegun. s. Atanasio.
 3 **Igante.** Da KHURUTZE
 4 Astel. Rogaz. s. Monika.
 5 Astel. Rogaz. s. Pio V.
 6 Astiz. Rogaz. J. Johane, Eb. B. L.
 7 Ostegun. SALBATORE
 8 Ostirale. J. Migelen ag.
 9 Neskanegun. s. Gregori.
 10 **Igante.** s. Antonin.
 11 Astelehen. s. Oriens.
 12 Asteharte. s. Nere eta Akil.
 13 Astizken. s. Jenio.
 14 Ostegun. s. Bonifazio.
 15 Ostirale. s. Isidro, labor.
 16 Nesk. Barour. A. B. Laguntzalia.
 17 **Igante.** PHENTEKOSTE.
 18 Astelehen. s. Venanzio.
 19 Asteharte. s. Pudenziana.
 20 Astizken. s. Bernardin S.
 21 Ostegun. s. Jermeri.
 22 Ostirale. s. Kiteria.
 23 Neskanegun. s. Desire.
 24 **Igante.** 1 TRINITATE.
 25 Astelehen. s. Gregori VII.
 26 Asteharte. s. Filipe Neri.
 27 Astiz. IV Th. s. M. Madal. P.
 28 Ostegun. BESTABERRI.
 29 Ostir. IV Th. s. Matsimen.
 30 Nesk. IV Th. s. Felis.
 31 **Igante.** 2 s. Anjela.

- 1 Astelehen. s. Panfile.
 2 Asteharte. s. Potin.
 3 Astizken. s. Klotilda.
 4 Ostegun. s. Franzes Kar.
 5 Ostirale. J. BIHOTZ SAK.
 6 Neskanegun. s. Norbert.
 7 **Igante.** 3 s. Jilbert.
 8 Astelehen. s. Medart.
 9 Asteharte. s. Pelajia.
 10 Astizken. s. Margarita.
 11 Ostegun. s. BARNABÉ, ap.
 12 Ostirale. J. Johane, Fak.
 13 Neskanegun. s. Antoni Pad.
 14 **Igante.** 4 s. Basila.
 15 Astelehen. s. Jermena.
 16 Asteharte. s. Frantzes R.
 17 Astizken. s. Avit.
 18 Ostegun. s. Marina.
 19 Ostirale. s. Gervasi eta Prot.
 20 Neskanegun. s. Juliana Fak.
 21 **Igante.** 5 s. Louis Gonz.
 22 Astelehen. s. Paulin.
 23 Asteharte. s. Eusebio.
 24 Astizken. J. JOHANE BA.
 25 Ostegun. s. Eurosia.
 26 Ostirale. J. Johane eta Paule.
 27 Nesk. Barour. s. Prosper.
 28 **Igante.** 6 s. Irene.
 29 Astelehen. J. PETIRI eta P.
 30 Asteharte. J. Phauler. or.

UZTAILA

Egunak llaburtzen dira oren 1^{ez}.

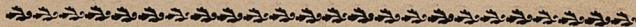
- ⊙ a. b. 6^{an}, goizanko 4^{or} eta 8^{min}.
 ⊕ l. l. 14^{an}, goizanko 5^{or} eta 38^m.
 ⊕ a. b. 21^{an}, arastiriko 2^{or} eta 3^m.
 ⊕ a. l. 28^{an}, goizanko 4^{or} eta 42^m.

AGORRILA

Eg. llaburtzen dira oren 1 eta erdiz

- ⊙ a. b. 4^{an}, arastiriko 5^{or} eta 22^m.
 ⊕ l. l. 12^{an}, arastiriko 4^{or} eta 21^m.
 ⊕ a. b. 19^{an}, arastiriko 9^{or} eta 38^m.
 ⊕ u. l. 26^{an}, eguerdi eta 19^{min}.

1 Astizken.	s. Tierri.	1 Neskanegun.	J. Phetiri katielan.
2 Ostegun.	A. B. BISITAZ.	2 Igante. 11	s. <i>Alfonzo Lig.</i>
3 Ostirale.	s. Gillelme.	3 Astelehen.	J. Esteberen edir.
4 Neskanegun.	s. Marzial.	4 Asteharte.	s. Dominiche.
5 Igante. 7	J. K. ODOL PR.	5 Astizken.	<i>A. D. M. Elbur.</i>
6 Astelehen.	s. Norbert.	6 Ostegun.	J. K. <i>Transfig.</i>
7 Asteharte.	s. Laourenz.	7 Ostirale.	s. Kajetan.
8 Astizken.	s. Ujena.	8 Neskanegun.	s. Ziriako.
9 Ostegun.	s. Elisabet, p.	9 Igante. 12	s. <i>Jermen.</i>
10 Ostirale.	Zazpi anaie m.	10 Astelehen.	s. Laourenz, m
11 Neskanegun.	s. Pio.	11 Asteharte.	s. Tiburce.
12 Igante. 8	J. Johane Galbert	12 Astizken.	sa Klara.
13 Astelehen.	s Anaklet.	13 Ostegun.	sa Radegonda.
14 Asteharte.	s. Bonaventura	14 Ostirale.	sa Euz. <i>Barour</i>
15 Astizken.	s. Henrik.	15 Neskanegun.	A. D. MARIA.
16 Ostegun.	A. D. M. KARM.	16 Igante. 13	s. <i>Joakim.</i>
17 Ostirale.	s. Aletsis.	17 Astelehen.	sa Emilia.
18 Neskanegun.	s. Kamille.	18 Asteharte.	sa Elena.
19 Igante. 9	s. <i>Rizente Paulo.</i>	19 Astizken.	sa Filomena.
20 Astelehen.	s. Filibert.	20 Ostegun.	s. Bernat.
21 Asteharte.	sa Pratseda.	21 Ostirale.	s. Julien Leskar.
22 Astizken.	sa <i>Maria Magd.</i>	22 Neskanegun.	s. Ipolita.
23 Ostegun.	s Apolinari.	23 Igante. 14	s. <i>Filipe Beniti.</i>
24 Ostirale.	s. Kristina.	24 Astelehen.	s. BARTTOL., a.
25 Neskanegun.	J. JAKOBE, ap.	25 Asteharte.	s. <i>Louis, ereg.</i>
26 Igante. 10	sa <i>Anna.</i>	26 Astizken.	s. Zefirin.
27 Astelehen.	s. <i>Galatori.</i>	27 Ostegun.	s. Zezaire.
28 Asteharte.	s. Nazari eta Zelze.	28 Ostirale.	s. Agosti.
29 Astizken.	sa Martha.	29 Neskanegun.	J. <i>Job. Iephom.</i>
30 Ostegun.	s. Abdon.	30 Igante. 15	sa <i>Rosa Lima.</i>
31 Ostirale.	s. <i>Inazio Loyola.</i>	31 Astelehen.	s. Remoun Nonat.

AITA AMEN EGINBIDIAK

ZIBEROUKO armanakaren hatsarretik, bethi aita eta amen antsia erakharri dugu haourren eskolatziala, eta oraiko goberniak ezarten dutian eskoletara. Manatzen du eztadin Errelijionerik erakats eskola komunaletan, hori beita Jinkorik ezpaliz bezala haourren eskolatzia, eta mundu hountako eta besteko haien galtzia. Erakoutsu dugu eztagola goberniari jujatzia haourrer zer gisatako eskola eman behar dien aita eta amek; hoiek libre utzi behar diela egiteko hortan gañen: eta orano zouñ diren aita eta amen eginbidiak oraiko denbora nahasian.

Jinkouaren jabegouatik landan goren denak, eta khiristi guziek ezagutu eta jarraiki behar dianak, fediarren eta arimaren galtzeko phenan, Leon XIII, goure. Aita Sainiak, bermatu eta gothortu dutu laour ourthe hountan arra erran deitziegun gomendiak. Mundu orotara igorri du guthunbat erakousteko zouin diren oraiko denboretan khiristien eginbidiak. Houna zer dion aita familiatakouaren eginbidetan gañen:

« Familia da nazionen edo gente bildien khuña; aita
« amen etchetan da eragiten erresoumen zorthia.

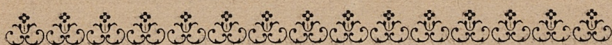
« Hartakoz ere khiristigouaren gal erazi nahiz ari
« dienek, egin ahala egiten die familiaren phozouatzeko
« eta sokhitzeko bere herrouetan, erran nahi beita
« haourretan. Eztutu hourak gibeltzen phentsatziak
« hola egitez aita eta amen zuzenak ebasten dutiela,
« haier beitago bere haourren altchatzia, eta haien
« gidatzia, Jinkouak hen emaitian ukhen dian geiiala
« helzeko bidian.

« Hersiki obligaturik dira arren aita amak egin nahi
« deitzen bortcha-leger buhurtzera, eta bere haourren
« berek eraikiteko zuzenaren begiratzera. Behar tie
« Errelijioneko prinzipiouetan eraiki, eta ez ihoula utzi
« sinheste gabeko phouzoua edan liokeien eskoletarat
« jouaitera. Gazteriaren eraikitiaz denian kestione, ezta
« mugarik ezari behar sakrifiziouer eta neker, zounbat
« nahi handi izan behar dien. Hartakoz hanitch laida-
« garri edukitzen tugu katoliko, diharu hanitchen khos-
« tuz eta bihotz gorthura haboroueki, eskola khiristiak
« egin dutienak, haourren behar bezala eraiki erazteko.
« Komeni da etsenplu eder hori jarraikirik izan dadin,
« beharrunia den lekhu orotan. Haregatik ezta ahatze
« behar zounbat handi diren haourrentako familian
« ukheiten ahal tien erakouspenen ondoramenak. Gaz-
« tek edireiten batie bere etchetan berthutezko chediak
« eta etsenpliak eta khiristantzo bizitzeko eskola,
« segurtaturik bezala lizate zozietatiaren eta erresoumen
« ountsa jouaitia. »

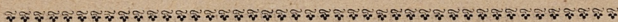
Horik dira, hitzez hitz, Aita Saintiak eman erakouspe-
nak. Eztu ourtherik orano emanik direla, eta halere goure
gubernia jarraikitzen da eskola khiristien, kountre abiatu
gerlari. Ezta kasik egunik igaraiten noun eztuguentzuten
eskola zounbaiten *laisisatzia*, erran nahi beita serorer edo
fraider elkhitia. Igaran egunetan, etchebat emanik beitzen
seroren eskolatako, bortchaka serorak ohiltu dutie eta
errejentsak haien orde ezari. Eta populia oro bildu
beitzen serorak begiratu nahiz, zuzen zatekian bezala
eskola etchia ezzenaz geroz guberniarena, prefetak
igorri tu zaldun jandarma brigadak populiari buruz bil-
khuraren barreira eraztera, eta jente hanitch izan da
kolpaturik. Indarra dialakoz goberniak goitzarren egi-
tendu. Bena, halarik ere, ikhouston dutugu orotan
pratikatzen Aita Saintiaren gomendiak. Eskola komu-
nalak seroraz edo fraidez gabetzen tien gune orotan,
ezarten dutie serora edo fraidez eskola berriak, hara
beitoua haour ozte handiena errejentak edo errejentsak

bazterrialat utzirik. Eta eztira chouriak berak fraide edo serora eskoletarak haourren igorliak; errepublikano hanitchek bardin igorten tie, ezpeitie nahi sujet gaichto bilhaka ditian. — Beste lekhetan, eta berheziki hiri handietan, laikouak aphezer juntatzen dira haourrer katichimaren erakousteko, arrallerien eta trufen lotsarik batere gabe.

Esparantza dugu Ziberoua eztela gibel egonen, Aita Saintiaren gomendier jarraikitzeke; han ere aita amek bere haourrer emanen eta eman eraziko tiela errelijio-niaren araouko erakouspenak; hola baizik ezpeitie eginen haourren irousitaterik, ez eta berek ukhenen hetarik satizfazione hounik. Ikhous beze bestetan zer etsenplu ederrak emaiten deitzen, eta haier jarraiki bite, Aita Saintiaren gomendiak orhitzen zaitzelarik.

1890 DEN OURTHIA.

IGARAITEN ari den ourthia ihoulaz ere ezta houn izan Frantziarentako. Ezi, azken bozkatik landa, gorriek ukhen dielako majoria, aitzinian egin urhatser jarraiki dirade. Botz galtho zirelarik, hitzemaiten zien aldebatetik bakia oren artian, bestetik zuhurtzia legarretan, ziouelarik: *ez legar emendiorik, ez eta sos jesailerik.*

Dugun ikhous bere hitzak noula etheki tien. Eta behinik behin, bakezko politika. Lege hounik egin ordutan, majoriak galdu du denbora ountsatto chuchenki izentaturik ziren 28 deputatu chourien hausten; eta ezagutu, arte berian, ehunbat deputatu gorri, bortchaka, eta zuzenaren kountre burkhidek beno botz haboro bildu zutienak. Besterik egin du orano: Lodeva den hirian, chouria burutan jouan zen. Bena khountien nahastez,

chifrien harat hounakatzez, gorria izentatu die, (Maoulen egin nahi ukhen dien bezala.) Khanberaren eginbidia zatekian chouriaren ezagutzia : eta arren, ez ! Arrabozka ezarri die. Hori deitzen beita, gorrien artian, justo izatia. Justizia ederra, alatchoria !

Bozka aitzinian hitzemaiten bazien bakia gorriek, ezta ageri bazterretan : eta aldiz bethi aitzina erreligionari eta ountsaren althe direner abiatu gerlari. Aitzindari gorriek phakatzen tien gaseta tzar elibat, aphezen eta erreligionaren kountre laidoz eta gezurrez hanturik direnak, barreiatzen tie bazter orotara. Kargulantak ikhouston tugu gaitz, herrenbes, izi erazi nahiz gobiernaren altheko eztirenak. Hetan badira orano bakant elibat houn baratu direnak ; bena eztaie haizu mezalat jouaitia kargiaren galzeko erriskutan baizik.

Ezta egunik igaraiten noun gasetek eztien berria ekhartan houlako hirian edo serorak edo fraide eskolegiliai igorri tiela. Arra hasten dira ere komentietako elizen zerratzen.

Eta hor bakezko politika !

Bozka aitzinian botz bilha zabilzan gorriek karraska handi : « *Ez legar emendiorik, ez eta sos jesaiterik!* Rouvier ministrouak aithorthu du geroztik hitz horik erraiteko houn direla botzka aitzinetik, bena eztela hetzaz khoutu etchekei behar izentatu oundouan. Haou dela gorriek hitzemanen balia ! eta, ordu berian, deputatien baia galthatzen zian hirour miliart eta 200 milioutara heltzen den budjetarentako.

Deputatu chouri zounbaitek, laborarier heltu egin nahiz, galthatu die legarren arhintzia fountsieraren gehienaz. Gobierniak eztu nahi ukhen elkhi orotan hamabost miliou baizik, hamar liberako legar berri eta phezubatez emendatzen zutialarik sukre egiliai.

15 miliou hetarik goure departamentiak baduke bere phartia, eta Maouleko arrondisamentiaz mintzatzeraz, 110 mila eta 496 liberaen legarra balinbazen orai artio, ezta haboro 106 mila eta 563 liberaena baizik. Ezta,

ikhousten ehi da, liferentzia handi, ez eta hortarik legarra hanitch aphaltuko. Bena Gobernna nekez emaile balinbada, nountipaitik emana hatzamanen deiku. Ezi legarretan izan den, orai berri, utzulika zerbait etarik goberniak bilduko du erran den 15 miliou hora eta gaintika.

Houna zertan izan den khabio hora. Orai artio bazen hounainbeste legar, (ourthe oroz bardin,) zathikatzeke etche eginetan; heben harat ezte haboro hola. Ezarri gei die etchetan ouste dien errebeniouaren araouko legarbat : ehun liberatako errebenioren, hirour libera eta laour sos legar. Kargulantek berek egin die, ihouri ere aholkurik galthatu gabe, etchen errebeniouen estimatzia. Deputatu chouriek nahi zien kountsellu jeneralak bederen estimatze hori kargulanteki egin lezen; bena majoriak, goberniareki akort, eztu nahi ukhen.

Ezta orano erraiten ahal zounbat haboro legar dukian utzulika hortarik goure arrondisamentiak, eta gutiago hiri bakhoitzak dukian emendioua Segur dena da departamentiak botian phakaturen diala berrehun mila libera haboro, etchetan gañeko legarraren. (*Laour ehun eta hirour etan hogeita bimila libera, berrehun eta hirouretan hogeita hirouren plazan*). Nourk berak badakike zounbatez emendatu zaitzon legarrak legarkariaren pape-raren agertziareki. Houna cheheki khountia.

Departamentiarenko :

Legar etche eginetan handiturik.... 199.175 liberaz.

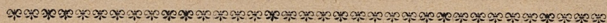
Legar lur fountsetakoua tchipiturik... 28.083 liberaz.

Idokitzez hortik liferentzia, ehida ikhoustia badatiala departamentiaren 171 mila eta 092 liberaen legar emendiobat. Alegatzen die kargulantek ezatiala emendiorik jaouregien eta hirietako etchen baizik : gero ikhousiko.

Erran tugunetarik jente zentzatiek ezaguturen die badukegula legar berri, gorrien althe botzak emanez. Eta horra berriz ere noula etcheki dien hitzimana : « *Ez legar emendiorik ezeta sos jesailerik.* » Eztira hartarik ari !

GASETA GAICHTOUA

IRAKOURTEN dien librietan ezta gaseta gaichtoua beno traidoriagorik. Gaseta harek, bere jakiteria atzamaiteko du; ikhousteko nahia phizten du irakourlian. Ezpadu uduritara emaiten hatsarran eztela gastagarri, gordatzen du phouzoua zerbait gisaz, alegia houn. Haregatik oro hartan mene dira : izkiribatzeke mañouskeria, berriak ez diren bezala emanik, gudu egiteko ouhourallu eta sakratu direner; holla tchikipiek (feuilletons) eraikiten tie pasione gaichtouak. Oraiko ordietan, orok nahi die irakourtu eta irakourten die den ber. Orotara heltzen da gaseta gaichtoua, eta hora die nahienik, merkenik delakoz, behar bada dohañik ere, tchostazale delakoz. Horier behatzia gainti handia da : arra eta arra erranik dena ehiago sinhesten da; gasetenena ere ihourk eraikiten du, berarentzen, nahi gaberik, eta hatzamanik baratzen, hartako berri egia eztienez eztiarelakoz gezurtaturik. Gogoua arren gaseta gaichtouari etchen sartzen bada : otsoua arthelian da arresen desgollitzeko.

Aphezkupe baten artzaingouako leterabatetan libru eta gaseta gaichtouez irakourten dugu : « *Tardiorès* « *boni*, zioien beste orduz; gente hounak bethi ordu « houn. Ah! ezpalia orano berantiar baizik errelijio- « nian eta ountsan! Orai herrokatzen dira gaichtouen « saldouan, irakourten haien libriak, barreiatzen hen « gasetak, her behatzen, hetat gogoua; berek eskia « hedatzen suiaren phizteko alde orotan, eta mundu « guzia erre tchispiltu denian, eztie ikhouston berek « suia attitchatu diela, erra eraztiak laguntu tiela. O « khiristiak gutichago plañu eta elhe aouher! Hobe da « zien fedia erakouts dezazien feitez. Boronte arren « idokiteko zien emazte eta haourren eskietarik, horien

« gastazale gaseta gaichtouak ; eta balhune bouchibat
« zihauerek ez irakourteko.

« Bena sogizie. Elizaren etsaiek erosten tieia eta
« barreiatzen haren althe diren gasetak? Ez; hañ tie
« hugu, beldur dira argia hetan ediren, berian bere
« egon nahi beitira. Eta ziek argiazko haourrak, eztzi-
« natekeia beldur gastatuko ziradela? »

Armanak haou lehentze egin zenian, ezkunian huts
egin irakourzaler erraitia zounbat mene zeraoukan
gaseta gaichtouen irakourtiak. Ordian izkiribatiak
eztirate gutiago egia orai :

« Badira berheziki bi gaseta kanpañan arround hedatu
nahi lutukienak. Hourak dira l'*Indépendant* eta *La
Petite Gironde*. Bazterretako irakourzaletan hanitch
guti dira *politikan* zerbait kounprenitzen dienik. Bere
gaseta tzarretarik baratzen zaien ekhoizpena da, deus
jakin gabe gaiza orotzaz mintzatzeko tireiabat, eta
berheziki Errelijioniaren eretzeko sendimentien ephel-
tarzun handi bat, irous ezpadutie osoki galtzen. Eta
gizoun hourak berak, gasetetan hañ aiher direnak, Elizan
ikhousiko tie liburu gabe, debeiu, uduri bobedaren
estokatu behar direla. »

Geroztik ahalaz barreiatu tie gaseta horik ; hen obra
galgarrian zinez laguntzen tu bestebatek, Uskaldunek
irakourten ehiago dena, erdi uskaraz erdi erdaraz
izkiribaturik delakoz. Hori ere bestiak bezala Errelijio-
niaren kountre, nahi bada egilek eztien aithortzen. Arte
hortan Errelijonia galtzez badoua : jente handiak,
etchekojaounak, gasetek, (haourrak aldiz aitamen laz-
keriak eta errejenten erakouspenek) tie bide hounetik
hurruntzen.

Nouiz arren kounprenituko duzie, herritar maitiak,
bazterrialat utzi behar direla gaseta gaichtouak ?

APHEZ ZOUNBAITI PHAKIAREN IDOKITIAZ

DIALA ourthebat, setemereko bozkatik landa goberniak idoki zutian Uskal-Herriko hogeita bat aphezi bere phakiak. Eta *Réveil Basque* denak ordian, beste ungurunetako gaseta gorrieki, goberniak ountsa beno hobeki egin ziala.

Houna zer ziouan : « Aphezak bere khoroueki, Goberniak phakaturik dira, hala noula Prefetak, souprefetak, kontrolurrak erejentak eta beste kargulant suberte guziak.

« Bethiz geroz phakazalia ezaguturik da naousitako, buruzagitako ; bai eta phakatia, zerbutcharitako mithil etako.

« Eta zer erran, zer egin ziniro, botzemaile maitia, zoure mithila, zoure zerbutcharia ikhous bazeneza zoure kountre jeikitzen, mintzatzen, ahalaren egiten ? »

Elhe ederrak horik, bena buruz phiko. Eta behinik behin, aphezak, goberniak phakaturik direlako, prefetat souprefetak eta beste kargulant guzien arauiala dira ?

Dugun ikhous arren, nouizaz geroz goberniak aphezak phakatzen tian, eta gero ageriko da *Reveil Basque* arrazouian denez.

Erreboluzione handiaren hatsarrian, Frantziako aphezgouak bazian hountarzun nasaiik eta jinphidez gaintika. Houalakouak utzi zian ordeñuz elizabati hounainbeste diharu edo founts, eliza hartan erranik izan litian ourthian bat, biga, bost edo haboro meza bere arimarentako. Bestebatek utzi hiribati aphez baten bizi erazteko arranda. Halaz baziren hiri guzietan, handienetan, tchienenetan bezala, jentienetan usiaren arauka aphezak, ezpeitziren bizitzekouaz goberniari arrankuratzen.

Ordu hartan lehen Erreboluzionia agitu. Goberniaren zorra tchiptzeko ordutan, lazki emendatu zen. Errebolu-

zione hatsarrian berrian, Necker ministrouak ziouan sos eskaza eztzela heltzen 56 miliouetara baizik. Ehi zatekian hori buru emaitia algar enthelegatuz. Bena ordunko gorriak eztziren hartarik ari. Kargudunetan eztzen nahaskeria baizik. Nazioneko Biltzarrenian egiten zen lege franko, bena bata bestiak beno founts gabiago, legarrak eztzutien phakatzen, eta kredita hil abantzu zen. Chedatze hounen eta kounfidantcharen faltaz, eztzen diharurik ageri.

Eztzen aski izan jesaite handirik egitia. Azarouaren bian, aphezkupe batek erazirik, Biltzarrenian izan ziren bozkak erraiteko gobernariak nahi ziana egiten ahal zianez aphezen hountarzunetz. (Eta hargatik, aphez gouako deputatiek eskeñtu zien 400 miliouen jesaitia, bere hountarzunak berme). Bozkatze horrek phiztu zian debadiobat gaitza. *Mirabeau*, Erreboluzionegileen artian zen pheredikari famatienak, ukhen zian aousartzia erraiteko nazionia zela aphezgouako hountarzunen egiazko jabia. *Maury* aphezkupeak ihardetsi zeron, eztzela erran horren araou, zouñ nahi naousiri zuzenik baratzen. Etzen hoberik. Eta bost ehun eta laouretan hogeita sei deputatuk bai erran artikulu houni :

« *Aphezgouako hountarzunetz nahi diana egin dio nazioniak, kargatzen delarik beharden henian, elizelako phelchez, aphezen bizi eraztiaz eta praouber heltu egitiaz, probintziek erranen araou. Ezlie aphez erretor bakhoitzari emanen phakutako hamabi ehun libera beno gutiago, egongia bestalde.* » Hor dela aphezer phakubaten emaitiaren hastepena.

Gero jin aphez ihiztekak, Errelijioniaren ohiltzia, odol ichourtiak. Hantik denboraren burian, *le Concordat* (houra beita Aita Sainiaren eta Napoleon lehenaaren artian igaran tratubat) ezagutu zian 14^{en} artikulan, eta utzuli aphezer phakia, zuzen zen bezala. Ordunko ber phakiak hounkitzen tie orano, nahi bada orai bitzitzia nekiago den.

Errepublikanobatek geroztik aithortu dian bezala,

« Bilzarrenak egin zian aphezen hountarzunen hartzez
« injustiziabat eta huts handibat : injustizia, bere
« hountarzunetarik naousi zirenen bilaitez; hutsbat
« handia ez nahiz, gobernia 4 edo 5 ehun miliouen
« beharrian zelarik, behatu diharu hori eskentzen zutien
« aphezgouako deputatier : zorretan sarthu gei zien, eta
« gero emeki emeki salduren zutiela bere hountarzu-
« netarik. Holaz lurren balia, saltzepeinak izartzez, gora
« baratzen zen; ber denboran kredita utzuliren zen,
« eta aphezen photeria eraitchiko behar zen heñiala.
« Bena zer agitu zen? Goberniak oro hartu zutian,
« saldu ez deusetan, ospitaliak eta eskolak ezarri peko
« zolan. Eta ooren burian bardin beharrunetan baratu. »
Horik berak dira errepublikanouaren erranak.

Eztakigula orai jin *Réveil Basque* dena erraitera aphezen phakia prefet, souprefet, eta beste kargulanten phakia uduri dela. Ez, ez, eta hullantzeko ere.

Nourbaitek hartzen deitzu dutuzunak oro : hen ordari, zuzen den bezala. hitzemaiten deizu ourthe oroz arrandabaten emaitia. Horrengatik ez othe zira libre nahi duzunaren egitera eta erraitera zouri zor deizunari zoure eginak edo erranak ez lakhet izanik ere? Dударik gabe. Eta haren gogouaren kountre zerbait erran edo egin duzulakoz, ezpadeizu zor deizun arranda emaiten, ezta segur zuzenetik ari. Halaber goberniak aphezzer phakia idokiten dianian, hek egin edo erranen gatik. Zor deie hitzemana bere hountarzunetarik gabetu dutianaz geroz. Edo bestela, egiaz mintzatzerá, ebasten tu.

Hitzbat orano. *Réveil Basque* denak alegatzen du aphezak, prefet, souprefet, eta beste kargulant subertiak bezala, goberniaren zerbutchari direla. Uduri zai-zia? Zer egiten du Goberniak kargulantez elikirik eztianian? Edo lekhu houn batetik tcharrago batetara igorten, edo zounbait aldiz ikhouston ohi dena, phorru herrokatzera. Ber gisaz erabilten ahal othe dutu aphezak? Ez. Begiratzen ahal dere beren phakhia, zuzen

gabe ; bena eztutu hiribatetarik bestebatetara khanbiatzen ahal. Aphezbaten khanbia erazteko behar da hersatu aphezcupiari ; eta aphezcupiak ezpalinbadu houn hartzen aphezaren khanbiatzia, aphez hora, goberniak nahi ala ez, egonen den lekhian. Arren aphezak eztirade, beste kargulantak bezala, goberniaren zerbutchari eta mithil. Ikhousti dugun bezala goberniaren eretzian hartzelant dira, eta goberniak phakia idokitzen derenian ouhouñzabat du egiten.

EGUN GROZ IKHOUSTEN DENA

PROZESA *irabazi eta galdu ber gizounak.* — Diala hirour etan hoge ourthe, Basaburutarbatek prozesbat bazian Dona-Phaleun. Nouizian behin bazouen Ibarroundoko edo Uthurchareko gaznarik ederrena erosirik, abokatiagana. Haren elhe phanatiak ountsa goititurik kholkouan, haien khurubilatzez, utzulzen zen etcherat, tther, tther, hirourgerren gaiko, Undureñen beherakouan eta goitikouan ogi eta gazna janik, kortillo erdibat ardoueki aldian. Mousa urkhaturik jelkhiten othe zenez Dona-Phaleurik, galtha behin han prozes ukhen dianari. Zounbat bidaje hara egin zutian ahazteko denbora bazian, lehenetik azkeniala. Arte hartan hoge luseko eta hogeita bosteko pounga, abokatiaren lanen phakatzeko. Justo zen : batbedera bere goldenabarretarik bizi da. Nouzpaizti jiten zaio gacho prozeskariari letera abokati ganik : « Ene adichkidia, badit plazera zouri berri hounaren emaiteko ; egun berian prozesa jujaturik duzu irabazi duzu. Jin zite jujamentiaren eraikitera nahi duzionian. »

Bere burkhidiareki prozeskan aritzeko beitzian hanbateki mila lus, nahi bada bidaje ountsa eginik zen bere

mousareki aldi oroz prefosta, eztzian oro husturik. Hartzen du berareki, heltzen abokatiagana : « Berri houn, Pette Prozes, berri houn ! arren azkenekoz urhentu duzu, bai. » Eta souña berekatzen derolarik : « Egia bada ere luzetto izan duzu. Jar zite, Pette, jar zite... Paperek behar ukhen dizie egon grefan, badakizu hori. Jaoun gehienak behar ukhen dizu jouan houretat ; bakantzak jin tuzu ; negu hortan goutareki egon nuzu bi tchankhetan gañen : foutro ! ezin jouan tribunialiat, aski phena beinian enegatik eta zouregatik. Bena Jinko hounak laguntu gitizu, ni sendotu beniz, eta zuk prozesa irabazi... Katalina ! Petteri edatera ekharozu. »

Arte hartan paperak uchtio biltzen, erdian jujamentia, ejerki biribilkaturik : « Oritzu, Pette, orai berrogei eta hamar lus dukezu baratzen emaiteko. » — « Jaouna, zer ? prozesa irabazi dudala, hainbeste emanik, eta orano berrogeita hamar lus ? » — « O, bai ! Prozesa, Pette, zoure partidak galdu dizu. Bena eztuzu zuk irabazi ; nik dit irabazi. »

Horra zer ikhouston egun oroz. Halere prozeskan abiatzen direnak, bolak utsuturik, sosik batere igorri gabe, boronthate amiñibateki egitekouak chuchent ahal lutukielarik, ez nahi zeditu, eta jouan ago eta buhurtzen ago ! Ah ! zouñen egia behere hortan dabilan erran zahar haou ! « Bi prozeskaritarik irabazlia etcheat utzultzen dela athoras, galzalia aldiz pikarai ! »

UZTAILA 14^{eko} BESTA

QARTI. — Alagera haigu egun, Kadet. Badiagu arren berri houn zounbait ?

Kadet. — Bai alagera nuk, aithor diat, eta badiat nountik.

Marti. — Erran ezaguk arren nountik houna den hire boztarioua ; oro beharri nuk eta hireki alageratzia baizik eztiat galthatzen, gaizak balia dialarik.

Kadet. — Nitzaz trufatzeko aiherrian hizala ouste diat ; bena nourk achol du ? Jakin ezak arren bihar dela uztaila 14 gerrena, Frantziarentako ourtheburu pare gabia, eta egun horren utzultziareki frantzes odolik zañetan dienek boztariotan jarri behar diela, orai ni bezala.

Marti. — Ho, ho ! gaiza goratik hartzen duk. Ouste ukhen diat bethi Frantzes nintzala, Frantzia nourk nahi bezañ maite niala, eta haregatik, uztarila 14^{en} arrajitiak enik behin ere gorthu.

Kadet. — Eztakika arren halako egunian populiak Bastilla hartu ziala ?

Marti. — Egia hori, nik ere entzun diat ; bena eztakiat zer irabazi dugun.

Kadet. — Zer irabazi dugun ?... Irabazi diagu gizoun izatia, esklabotartzun gogorrenaren khatien etheitia, eta frantzes bati zion bezala buria gora ebiltia.

Marti. — Elhe ederrak horik. Bena eder bezañ egia othe dira ?

Kadet. — Galtha ezak goure Jaoun Errejentari ; harek nik argitu ; eta badakik eztela gizoun jakintsia-gorik ungunetan. Isteria ezagutzen dik nik Paterra dakidan bezañ ountsa, eta menturaz hobeki. Zouñen zalhe eta ederki izkiribatzen dian ?

Marti. — Ezpadut Jaoun errejentak bezañ ountsa izkiribatzen, badakiat amiñibat irakourten. Erran ezok arren nik kechi edo gezurti bat dela, edo eskolaren bester egiteko bidetan, berak eskolalat utzuli beharra badiala.

Kadet. — Zer ? goure jaoun errejenta eskolalat ? Badakika zer dioian ?

Marti. — Bai, bai, eskolalat, ikhasteko zer zen Bastilla, nour zen Bastillan, noula eta nourtzaz bortchaturik izan zen, eta noulako bilhakatu diren bortchatze

horren ondoramenak. Zer zen Bastilla ? Gaztelubat, beste hanitch uduri. Ala Bastilla erori delakoz ez othe da orai gehiago gaztelurik ? Bai, eta franko : leheneko baten ordari, orai hamar. Zouin ziren Bastillako soldadouak goithu nahi zutienak ? Berrogei mila aouher eta gosejankinek, emazte bizitze gaichtokobat aitzindari. Zer gatik hartu zien ? Fama beitzen, erregeren manuz, gizoun ogen gabiak saldoka zerraturik, pharete beltz hen gibelian hirotzen zirela. Eta zounbat ediren zutien esteiari ouste hetarik ? Batere ; bena bai laour gaichkigile, bi erho eta bere aitamek zerra erazi zien gizoun gaztettobat. Nour ziren aldiz, Bastillan berrogei mila aouher eta gosejankin haier buhurtzeko ? Hogeita hamabi Suisa eta laour etan hogeita bi soldado zahar (*Invalides*) gerletan zankhobat edo lohadarretarik bat galdu zutienak. Zer balentia ! berrogei mila ehuni buruz !

Eta ehun hourak eztutia buhurtu, ikhouston beitzien ezinian zirela. Nahi bada hitza bazien bizia utziko zerela, hanitch zathikaturik izan zutian, M. de Launay Bastillaren gehiena lehenetarik. Lephoua mouztu zieian, kanpo herresta eraman, eta buria gerren baten phuntan lantaturik, kharriketan gainti erabili.

Zer diok, orai, Kadet, uztailaren 14 gerrenaz ?

Kadet. — Zer nahi duk erran dezadan ? Igaran badira hik dioian bezala, egun houra etzela boztariozko bena bai doluzko egunbat.

Marti. — Ikher ezak zouin nahi istoriatan eta ikhou-siko duk egiaz mintzo nizala. Hartakoz duk besta horren altheko lehia hozten ourthe oroz. Hiri handietan goberniaren enplegatiek baizik solaz hoietan eztie hanbat haboro pharte hartzen, kargia gal lotsaz. Eta zer sinhetse-razi deikien hargatik ? Egun houra izan duk, gorrien araouera, libertatiaren hatsarria ; erran beharragorik, egiazko libertatiaren ehortzia.

Erradak zeren egiteko libertatia dugun azkenian. Bestek nahi dienaren : phaka itzak legar geroago eta

handiago direnak, eta libre hiz; igor itzak nahi edo ez hire haourrak haboro errelijionerik eta Jinkorik ezagutzen eztién eskola elibatetara, eta libre hiz; goberniak hartzen teik hire semiak, eta libre hiz. Lehenago nahi zena soldado zian: orai, oro, nahi eta ez, soldado tuk. Errepubliká maradikatu hounek behar badu orano luzaz irañ, badikiagu laster eskarnioz eta gosez hiltzeko edo goure herri maitiari bethikoz adio erraiteko libertatia. Eztuka ouste, Kadet, aski badugula azkenian libertate horietarik.

Kadet. — Bai, Marti; ehiz batere gaizki mintzo. Banouak jaoun errejentari zer entzun dudán erraitera; eta ezpadeit borogatzen ahal gezurrak direla, bouneta idok, eta koladabat egiten diat gorrier eta igaraiten chourien gaintialat.

Marti. — To! orai danik algarreki gutuk; ezi zounbat nahi maltzur izanik, ezitik jaoun errejentak izan direnak khandiatzen ahal. Emadak eskia, eta biek dezagun khanta goratik uskara khantorebaten kobla haou:

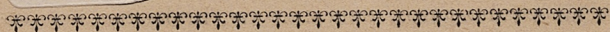
Liberté, égalité eta fraternité: (ban)

Ai! hirour gezur horik egiak balite!

Tra la la, la la la! egiak balite! (ban)

HARGINBELTZAK

ERRELIJIONIAREN oraiko etsaiak gaitzena da Framazouak edo harginbeltzak deitzen direnen khidégoua. Satanen aourhidegoua da, eta eztu jagoiti debriak holako armadarik lurrian bildu Jinkouari eta Elizari gerla egiteko. Luzaz ulhunpetan bizitu dira; eta bere gaichtokerien orhatzeko biltzen ziren lekhu gorde,

berek *thegiak* deithu tienetan. Diala ehun eta berrogeibat ourthe, eztzien thegi bakant zounbait baizik Anglatteran, Frantzian eta Alemañan; orai hedaturik dira alde orotara : batie thegiak hiri handi guzietan, khidiak bazter orotan; eta zer chedetarik ari dien ageriki erakousten. Haiek tie izkiribatzen jenten phozouatzen egun oroz ari diren gaseta gaichtouak, bai Frantzian bai beste erresouma guzietan. Haiek tie adelatzen Errelijioniari buruz oraiko denboretan eragiten tien lege gaichtouak.

Harginbeltzek dien lehen urhenburia da Errelijione katolikouari gerla egitia, hora bera beita egiazkoua, Jinkouak erakatsia; bigerrena aldiz, erregen, eta berheziki errege khiristien bazterrialat ezartia, haien galeraztia, Errepublika bazter orotan burutan hel erazteko.

Bere khidegouan sar erazten tie ahalak oro; bena berheziki arrimatzen tie langile naousiak, gehingoua zerbait dienak, tratulant herriz herri dabiltzanak. Prauberik eztie hartzen noun ezteien ezagutzen, bere gaichtokeriaz eta mihi gaitzaz, zerbait photere besten gañen. Printziak eta erregiak gogotik hartzen tie haien jabetarzunaz eta dihariar bere geietan sustengaturik izateko; bena ezteitze agertzen bere segretiak oro. Judiouak eta khiristi gaichtouak lehiatu dira khidegoua hortan sartzera. Bestalde zer nahi sinheste ete errelijionetako jentiak hartzen tie.

Izan dira, eta badira orano ere, bethi fede hounezko khiristiak enganatu tienak eta khidegouan sar erazi, uduri eraztez hounki egiteko eta algarren laguntzeko gei den aourhidegouabat dela. Bena hourak ere haborouak behin sarthuz geroz, debrutzen tie. Erakasten deie utzi behar tiela zeñharazu, khusokeria eta superstizione baizik eztiren errelijioniak oro, eta haitatu harginbeltzen errelijione bakhoitza, orotara hedatzen eta muga gabe dena. Errelijione hora da bakhoitzaren libre uztia nahi dianaren sinhestera eta nahi dianaren egitera. Errelijione haren araouera ezta deus sinhetsi beharrik ikhousten direnak baizik : ez badela Jinkorik, ez arimarik, ez be-

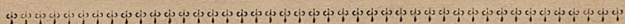
thiereko bizitzerik ; erakouspen hoiek hurruntzen diela-koz gizouna bizitziaren gozatzetik. Hartako buruz dirade aphezer eta elizako zeremonier, era nahi lutukie bistatik khentu, hoiien ikhousiakiak phizten beitu Jinkouaren eta iferniaren orhitzepena eta beldurra. Hortik eza-gun da harginbeltzen errelijionia dela batere ez ukheitia.

Hortik orano ageri da zertako behin khidegouan sarthu direnak eztiren nahi haboro elizetarat hullantu ; eta zertako hañ hastio dutien aphezak, erlejousak, eta eliza katolikouaren prosesione eta zeremonia ederrak.

PELOTAKARIEN KHANTORIA

(Zaldubi artzain beltchak hountiak)

I

Pelotak ouhoure du
Uskal herrietan,
Zeren den ederrena
joku guzietan.
Uskaldunak gastetik
pelotan plazetan
Agertzen du badinez
odolik zainetan.

2

Ohiko jokulari
handien izenak
Espantuka guntuke
erran behar denak.
Oraiko gizoun gazte
zainik badianak,
Orai ern'eraz ditzan
haien aiphamenak.

3

Jokulari zaharrak
jouaiten has orduko,
Berriak dira bethi
oundotik heltuko.
Uskal Herrian bada
bethiko mouthiko
Ouhoure hoi beitie
chutik edukiko.

4

Saratar hoiek dira
sortzez jokulari ;
Hazparnen ere hounak
badira nouiz nahi ;
Espelet eta Khanbon
berriz haz baledi,
Hanko gazten jokiak
baluke behari.

5

Plazabat izan, eta
jokularirik ez,
Hanitch lekhatan hortzaz
badaoude ahalkez :
Boulhasouen azturer
ukho hoi eginez,
Uskaldunak gaskoutzen
dira, nahi al'ez.

6

Igant'eta bestetan,
ofizioz goiti,
Pelota partidabat
behar leite bethi.
Hartan herriko seme
hoben den zounbaiti
Lizate agertzia
jokhatuz noubleki.

7

Usian eder zaiku
blekako jokia,
Trinket partida hounbat,
orobat luzia.
Haregatik naousi
ais' arrabotia :
Han da agertzen oso
jokuko chedia.

8

Gaztetik blekan baizik
ezpada jokhalzen,
Pharete hari joka
besoua da galtzen.
Bichta eta indarrak
guti han largatzen ;
Zabaleko jouari
nek'ez gero lotzen.

9

Eztu bere parerik
arrabot zabalak :
Pelotak aidatzeko
han dutu hegalak.
Botiak et'arraferak
marrak bai gibelak
Han dutie agertzen
nourk bere ahalak

10

Pik errasak ezpadu
arrafera haosten,
Arrabotutik joua
hurrun da hedatzen,
Zolakouak aidetik
edo phounpan hartzen :
Nourk bere partidari
faltan jo erazten.

11

Botariaren joku
latz eta borhitzia,
Hartan ardura dago
partidaren giltza ;
Pas' eskazian edo
arte jo zorrotza,
Kintze gudukatian
harek azken hitza.

12

Plazan oro bildurik
hantche beha daoude :
Bost bosti buruz dira,
nour zouin jokuz hobe ;
Zoinek jo chuchenenik
bizi ala lore,
Irabazliak gero
han du ouhoure.

13

Eguerdik jaiten badu
partida artian,
Uskaldunak zer diren
ezagun ordian :
Buru has eta chutik
oro othoitzian,
Gu beno goragobat
beitugu gainian.

14

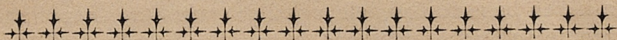
Pelota ? hori joku
ouhouragarria !
Ountsa dakiana da
mous de Abadia :
Gaztiak pelotala
ditian lehia,
Harek emaiten deie
aousarki saria.

15

Zokho eta barnetan
dagon gaztiari
Trufa egin dezogun,
delakoz hain nagí.
Gaskounen tchostatzetan
nahi bada ari,
Eztela Uskalduna
ehiki ageri.

16

Kanpo haro ezpada,
hortakoz barnian.
Imid'eta hor dago
jokha bai mousian.
Ordian da ardoua
gocho mahainian.
Ountsa irabazirik
edaten denian.

LABORANTCHAZ

I. Errekoiltak 1890^{an}

IGARAN ourthian beno hobe izan dira aourthen errekoiltak eta berheziki Ziberouan : ogi bazen nasaike.

Goberniak inprima erazi tu prefetek egin enkestak jakiteko Frantzia orotan zounbat ogi eragin dien. Haiek eman tien chifrien araou, izan da 119 miliou 436 mila eta 872 hamar gaitzurutako zaku, phezatzen beitie 91 miliou 767 mila eta 272 kintale handi. Khountu horren araou balizate Frantzia orotako zortzi miliou zaku igaran ourthian beno haboro. Hegoualteko eta Ekhisargiako kartieiek eman die bihi emendio hortarik haboroua, 4 miliou eta erdi zakuren ungurunia.

Bena *le Bulletin des Halles* eta *l'Echo Agricole* deitzen tien gasetek egin die bere alde enkestabat et hek emaiten tien chifriak ezтира governiarenak uduri, hullanik ere. Gaseta hoiek dioienaz, ezta izan aourthen Frantzian 109 miliou ogi zaku baizik, eta noula hanitch gunetan eurite luzen kaousaz ogiak etzanik egon beitera, erran ahal daite badatjala 7 miliou zakuren ungurunia bihi gaichto. Halaz ezta baratzen 101 miliou ogi zaku baizik. Gazeta haien errana da orano aourthenko ogia

igaranekoua beno arhinago dela, 1890^{ian} zaku ogiak phezu diala bata beste 75 kgr. 800, eta igaran ourthian baziala aldiz, 77 kgr 200 (Gobernia ezta ber gisaz mintzo : haren enkestaren araou, ogiak aourthen igaran ourthian beno phezu hobe luke.) Errekoilta hanitch houn izanda 6 departamentutan, houn 37 etan; aski houn 41 etan (gouriahetarik); tchar hirouretan, eta gaichto ihoun ere.

Ezagaturik beita ourthian Frantzia 122 miliou ogi zakuren beharrunian dela, ageri da errekoilta eskaza heltzen dela 18 miliou zakutara. Ments den horren eragiteko behar gunuke bi ithegun dian alhorrari eman erazi bi zaku eta erdi edo hirour orai beno haboro.

Nord eta *Pas-de-Calais* deitzen tien bi departamentetan, lurra hanitch ountsa erabilten eta houngaristatzen dutielakoz, ber errekoilta heña, eraikiten die aspaldiko ourthetan; hortik ageri da hanko lurrek eman ahala oro emaiten diela. Bena eztaite bardin erran ahal beste Frantziako gune haborouetzaz, eta orano gutiago gouriaz, lurra ezte lakoz behar bezala erabilirik, ehun arako alhor batek ezpeitu emaiten zortzi zakutarik hamabi etara drano baijik, eta goren gorenetik 16 zaku.

Esparantcha izateko da denbora hanitch gabe, alde orotan egiten abiatzen diren laborantchako Bilkurek (edo *Sydicats Agricoles*) eztiela ezpere emanen aholku hounik, bena ezarriko tiela lohitien portadan merke eta khountu hounetan hounkallu berri hounak, haituzko aziak eta laborantchako tresna betheginenak.

Ordian Frantziak eraikiren du aski ogi bere behar-runen, atzetik erakhar erazi gabe.

Artho errekoilta ere aski houn izan da Ziberouan; goure kartielian berant ereñ zutien; eta uda bousti eta ez net bero zelakoz hanitch berantu ziren; bena larrazkenari buruz denbora bero eta eder beitzen, behar bezala zohitu dira.

Ipharalteko Amerikan artho errekoilta tchar da aourthen; ezte arren hantik igorriko Frantzialat usatu bezañ beste bihi. Kartiel berian eta orano Anglaterran eta

Hollandan ez tira kountent lur sagarren utchura tcharraz. Frantzian hanitch izan da, bena hanitch lekutan bitriolstatu eztutielakoz beldur dira erdia beno haboro gasta ditian.

Ziberouan ezta aourthen gaztaña mentsik, igaran ourthian ezpazen ere. Gaztañatze ostoua tchar eta hilaide zen, eritarzun abiobat ukhenbalu bezala; bena aourthen handi eta sentho da. Hanitch gaichki jin lizate goure herriaren gaztañatziak eihart balite zounbait lekhotan egiten diren bezala.

Dugunorai, urhentzeko, bihitz berouñez. Hegoualteko Frantzian egin die ardou hanitch eta houn. Malerouski igaran setemerez, mahats baizik eraikiten den hirour departamentutan, hourte handi elibat agitu et damu hanitch egin mahatsak biltzeko ziren mahastietan.

Gune zounbaitetan, berheziki ardou hobenak eraikiten direnetan, mahatsak biltzeko saldu tie eta beste zounbaitetan ardouak brentsatik idoki bezañ sarri. — Orotan bihitzez errekolta nasaia eta houna.

Goure herrian mahasti guti da lehenekouen althe: eritarzunaren heltziareki galtzera utzi tie eta ez lekhu gutitan baizik erremediatzez begiratu edo arralanthatu. Lilitan zirelarik morkhouak hertu dira eta erekoilta tchipi izan da. Baratu zen mahatsa ountsa hazi eta hountu delakoz, ardou hounik, nahi bada guti, egin die.

II. Behi barrukien etchekiteko maneriaz. Iraourgeiez eta houngarriez.

Behin beno haberotan paseiun nintzarian Ziberouko ordoki eta mendietan gainti, gogaratu zeit sartzia laborari etchetan, barrukier sobaten egiteko. Orotan kasik ikhousi tut behi tegiak, hersi, uhun, aire gabe, zola buztan lurrez eta selaouria apha. Ithouñak elkhi aldikal lur houra zilaturik, emeki emeki arrolla barna bilhakaturik, etchenkouer ezpeitzeren ohartzen haren bardintzia.

Kabala etzaintzen hola ikhoustiak erakharten nu erraitera baruku batek noula behar dian adelatu aberiak han ountsa izateko gisan, eta zer egin behar den baru-kiaren behar bezala ezarteko, etcheke jouanphidiak gora erazi gabe: ezi oraiko denboran laboraria behar da jar-raiki bide merkener, legarrez eta phetchaz leherturik delakoz, errekoilta gaichtouek eta kabalen ezin saldu ahalak, peko zolala ezarririk.

Net harainti da behitegia eginik izan dadin han bizi behar diren kabaler osagarri hounaren emaiteko gisan; ezi, kabaler lotzen diren eritarzunak, agitzen, haborou-etan barrukiak ezpeitira behar bezala eginik edo artha-turik, erran nahi beita, eztirelakoz aski sano edo aski adestaturik.

Idi eta laneko behi barrukian hersikiegi badira, eztira aisan phaousatzen ahal, eta indar galdiak ezpeitutie ar rahartzen ahal, lan gutiago egitendie.

Behi eznadunak ere eztu emaiten barruku houn bate-tan bezañ beste ezne barruku gaichtouan: holako bar-ruku batetan dagouen kabalia ezta ederturen, eta ora ountsa ezagaturik eta borogaturik da kabalen egongia hobetzenago, eta bertanago gizentzen direla. Erran dezagun behien pekouak noula egin behar dien.

Hobena lizate segur pabatubaten egitia uhaitz harri chehez, uzten delarik amiñibat patar phicharen igorteko arrollabatetara. Arrollak eguin behar duke manjateratik hurruntto, bi metra eta erdi edo hirour metratan, et ahar-tarik phichak bilduko dira zilobatetara.

Bere indarra oro eta hounkuntia begiratuko du phicha harek emendatzen badie bitriol berde amiñibatez. Eta enplegatuko die gorotz urphouaren ihiztatzeko, edo baratzetan. Bena baratzeke belharren ihiztatzeko behar duke nahasi hirour edo laouetakouaz haboro houeki, hutsik denian erratzen beitu edert eraz orde.

Behien etzaintzia pabatuz egin nahi eztukianak buztan lurrez bardin egin ahalkodu, lurra ountsa zaphaturik eta jorik den ber. Bena ourthe oroz lurra arraberritu behar

duke, edo gutienetik bi ourthetarik. Arrollak izan behar duke bethi pabatuz edo losa hersiz biazka juntaturik. Hobena lizate halere zimentez egitia, eta aski patar phichak hartan bara ezditian.

Horik dira bide segurrenak barrukien aphaintzeko jouanphidetan sarthu gabe. Bada besterik, bena khariouegi, eta etchalte tchipietan jarraikitzen ahalezkienak.

Orai zerbait iraourgeiez.

Ziberouan eta berheziki Pettarrian othe hanitch egarten die lohitek ithouñen iraourtzeko. Aldiz othia iraourgeitako gaichtouena, eztiarakoz kabalen gorotzaren hobetzeko indarrak batere, eta usian hurruntik erakharri behar beitie. Bestalde haren zankhoua ezta gorozten urphouan beste iraourgeiak bezala, eta hareki sartzen dira barrukian belhar hanitchtto aziturik, alhorrak gerouan theituko tienak.

Iraourgeietan ehienik ukheiten ahal dena da lastoua; eta ber denboran hobena, houngarrien berouarekin gorozten beita, eta gorotzaren balia emendatzen. Eztie kartiel hanitchetan beste iraourgeiik baliatzen. Bena goure herrian etchaltiak tchipi eta ez olhorik eragiten: lastoua arren eskaz, eta dena ere hanitchek nahiago saldu, diharu beharra beita eta iratzia ordari bilhatzen merke delakoz.

Erran dugu eztela ezari behar othia kabalen pian: ez deusen balinbada, ezta gorago haren balia, iraourgeitako. Eztugu hori erranen iratziöz. Egarten die hanitch Ziberouan, eta arrazoueki, bena berantegi ebakiten die. Iratziak eztutu othiaren estakuriak eta etzaintze houna da. La *France Agricole* deitzen den gasetabatek alegatzen du ere, lastoua beno iraourgei hobia dela, aski goiz egiten bada eta ekhian idor erazten, belharra bezala. Ziberouan biltzen tie iratziak urrieta urhentzian, azarouan eta abentian ere, zohitu eta eihartu direnien. Eztie ordian houngarria lastouak bezañ houn egiten, zeren zahartziareki galtzen beitutie gazte eta chugun zirelarik zutien indar eta hountarzun haborouak.

Hounkallu batek, *azote*, *potasse* eta *acide phosphorique* deitzen tien printzipiouetarik eden ago eta hounkallia hobiago.

Eta arren haour duzula zer heñetan edireiten tien printzipio horik iratze berdian eta zaharrian :

	Iratze berdian	Iratze zaharrian
<i>Azote</i>	2,42 o/o	» 90
<i>Potasse</i>	1,15	» 10
<i>Acide phosphorique</i>	»,60	» 30

Chifru horietarik ehi da ikhoustia laborariak ekhoizpen handia lukiala, iratzen ebakitez arramiatzian eta uztaila hatsarrian, osoki handitu gabe, eta ountsa idor eraztez ekhian. Hala bildu iratziak badu zazpitan *azote* haboro, ber lasto pheziak beno. Egia da iratze gutiago bil litzakeiela, noula larrazkenian ber lurrian bildia, bena iraourgeiaren hounak gainti liro gutiago lizatianaren balia.

Mila kilo iratze gazte ekhian idortuk badie hañbeste azote zouña hirour ehun kilo *nitrate de soude*, houkallu berria ekhoizpen handireki egarten diena zounbait ourthe hountan.

Hounkallu berri horrek balio du 23 libera kintale handia. Ikhous hortik zer ekhoizpen handia den iratziaren berde ebakitia.

Daigun ourthian mintzatuko gira hounkallu berriez eta hen egarteko mouldiaz. Eztira orano hanitch ezaguturik Ziberouan, eta hatik zounbait kartieletan haien ountsa egartiak dobla erazi tu errekoiltak. Hogeï zaku ogi emaiten zien alhorrek emaiten die orai berrogeita hamar etara drano ourthe hounetan. Hebegaintiko etcheko jaounek behar lutukie hounkallu hourak esprabi. Menturaz ezaguttez haien hoununiak, nahiko tie ikhousi, bestetan bezala, erekoiltak doblatzen.

III. — Gaztañatzen eritarzuna.

Aihen ostouaren eritarzuna uduri den bat lothu da gaztañatzer eta intzaourtzer azken ourthetan, eta guneka damu handirik egin. Eritarzunaren abiatziareki ostouak itchura tcharbat hartzen; eihart, eta erorten; eta gero adarrak eta oundoua, denbora llaburren burian eihartzen. Eritarzun hori agertu da, orai diala bi ourthe, Laphourdin eta lekhu zounbaitetan oundo hanitch gal erazi. Ziberouan ere han heben ikhouston dira gaztañatze bakant elibat eritarzunak hounkirik.

Noula buhurt gaitz hori?

Ezin zuhañak ihizta aihena egiten den bezala : bena ezta horegatik behar besouak khurutchatu eta deusere egin. Bada bidebat segurra zuhañ erien sendotzeko ezpatu eritarzunak borthizkiegi hartu. Houna noula egin beharko den :

Zuhañtze oundoko lurra idok zehebat edo bietan barna, eta hirour zehetarik bostetara ungurian, zuhañaren lodigouaren araou; gero betha ziloua, moude hounez egiten den hounkalliareki.

<i>gorotz urphoko hungaritik.....</i>	100 kilog
<i>egur haouts edo sulhondoko haoutsetik..</i>	10 »
<i>bitriol berde.....</i>	10 »

Hounkallu horren egiteko egarten tien haoutsak eta bitriolak behar dukie gorotzareki ountsa nahastekatu. Edo, zerbait gisaz, ezpatie zuhañtze oundoula heltu gabe lan hori egiten ahal, beharko da gorotzez lehenik bethe ziloua gero gorotzaren gañen iraouri haoutsak eta bitriola ahal bezañ bardin. (Bitriol berdia saltzen da sei edo zazpi libera kintale handia, erran nahi beita ehun kilouak).

IV. Gatza.

Gizounak beraourtarik esprabatzen dian bezala jatekouer gatz ezarteko beharrunia, halaber kabalek ere gatz tchestatzen gogo hounez. Gatzak, chedatuki emanik den ber, mengoua phizten dere, eta batian, janharria arhintzen, khorphitzeko pharte guziak azkartzen, eritarzunak ohiltzen edo hetarik sendotzen, kabale gazte eta mendria gohortzen.

Ezagaturik da orano aresek, gatz jatez, jalkhi erazten diela larruko odol gaichtoua, eta ilhia chotil, ezti eta argi bara erazten.

Gune orotan eztzere eman behar gatz ber heñian. Heben emanen tugu kabale suberte bakhoitzari gatz emaiten ahal zeitzenaren arteko izariak. Egunian behardu :

Idigizent eraz-					
ten denak..	80	gramatarik	120	ara drano edo	4 ountza
Idi langiliak..	40	—	40	—	2 —
Behi eznadu-					
nak	50	—	60	—	2 eta erdi
Zamariak	25	—	30	—	1 —
Gizent eraz-					
teko ahariak.	20	—	40	—	1 eta laourden
Ardiak	10	—	20	—	erdibat
Ourdiak	30	—	40	—	1 eta erdi.

Gatz hori nahasten ahal da ekhoizpeneki, kabale gizentzekouer negian emaiten zaitzen edari bero eta jatekouer.

Bena gatzak dian hounune hobena da haren egartia belharren begiratzeko. Orok badakie idor eskaz sartzen den belharra sabaian berotzen dela, berotziareki bere baliotik pharte handiena eta sanounia galtzen, eta hala emaiten bada kabaler, eri erazten ahal tiala.

Belhar eskaz idortjari, sartzen dienian, gatz nahasten

bazaio, ezta berotzen, eta bere tcheste houna begiratzten. Hortako hirour edo laour zehetako belhar athekal, behar zaio gaña irauri gatza, laour kilo (edo hamar etara drano) hogei kintale tchipi belharren, eta aitzina belharra athekatzen eta gatza ezarten, selaouriala edo hegatziala hel artekan. — Belharra sartzen denian azaouturik, zounbait gunetan usatzen dien bezala. azaouak chutik plantatzen tie bata bestiari arrimu, eta azaou herroka aldia bakhoitzan gaña gatza iraurtzen, erranden izarian. Kabaliak hanitch khoi dira bide horrez begiratu belharraz.

Gatzak hola hountzen batu bazkak, ber hountzepenak darotza hedatzen denian sorhouetan et baratzetan : sorhouan belharra thiran sor erazten, baratzetan aldiz lanthariak oro edertzen, barhiak eta harrak ohiltzen.

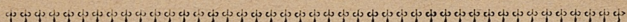
Baranthailan edo gorotzilan, denbora eurizu batez ahurretaka ourthouki behar du gatzak, ogia ereitian bezala. Bena noun ere igor beileroie ahurretabat ogi bihi, han beharko da ihour edo laour ahurreta gatz. Erran dut denbora eurizu batez, zeren eta gatza, hourtzen delakoz ordian berian, hobeki sartzen beita lurren barna.

Ezta lan horietako egari behar gatz chouria, khariouegi beita : bada beste gatz berhezibat, hanitch merke, deitzen diena frantzeses, *sel dénaturé*, (gatz theiutia) legarrik phakatzen ezliana.

URHENTZEKO ISTORIA ETA ERASI

MEZUGILE *golulbat*. — Frantzes Pesarori komen-tiala bi aingera eder igorri zeitzon arima hounbatek. Bena mezugiliari aiher tchipitobat jin ; jakin nahiz zer gozo othe zien aingerek, bata gorde zian zuhaintzepe bat etan, komentu khantuko haristoian, utzultzian hartzeko.

Heltu denian komentiala, Frantzes Pesarok hartzen dero ikouskeria ; behartzen du erremestiamientien emai-teko igorle houn hari ; adiouareki egin erri erkhaitzbat, eta phartitzen dira. Haregatik erritto harek mezugiliari gogoetak eman zeitzon. Badoua zalhe aingera gorde dian lekhiala. Bena haou zer da?... Suge handibat etara khanbiaturik aingera! Hustu eta hustu!! Buruko bilhoua chuti, lotsaturik, laster hurrun hantik : ikhous-ten komentuko saintiaren erri erkhaitzak zer ziuuan. Arra utzultzen da hara : Frantzesen houñetan, ahozpe, pharkamentu galthatzen dero. Saintiak aldiz gomen-datu zeron eztiki, izan ledin fidelago hantik aitzina ; jouan zedin berriz haritchpiala, edirenen ziala aingera ; erouan lezan bereki, gogo hounez emaiten zerola.

Lekhu berian ediren zian aingera ; har, eta jouan. Khountatu zian zer heltu zeron, ahalkiak utzirik, eta Frantzes Pesaroen merechimentietan orok kounfidant-cha haboro hartu.

*
* *

Zouatzalarik bidebat gainti aphezbat eta marchandot elibat, eskarabillatena bere oustez, ari zen erreligionia-rentako murdurukan zerbait. Atrebitu zen erraitera aphezari : « Jaoun erretora, badakizia zer liferentzia den astobaten eta aphezkupubaten artian? » Ezpeitzian arraposturik ukheiten : « Arren nik erranen deizut :

astouak khurutchia bizkarrian dizu eta aphezcupiak bouharrian. » Aphezak ordian : « Nik ere zouri galthatzen deizut orai : zer liferentzia da marchandot baten eta astobaten artian? » — « Ene fedia! eztakit. » — « Arren ez nik ere. » Khantukouak oro, esku zapartaz.

*
**

Gaiherdi minian badoua nourbait poutikairiala, galtho bi sosen basalikoua. Saltzaliak hañ gaiza aphurentako jouaiten denez thenore hartan amuratzera. — « Hola duzu, ja! eta eztit batere nahi. Nahiago nuzu jouan bestebat etara. Eta adio. » Poutikairia mar, mar, mar, baratu!

*
**

• Egun batez juje zaharbati galthatzen zien zertako emazte beno haboro gizoun baden gatzelietan. Eta harek ihardetsi : « Zeren gizoun beno haboro emazte beita Elizetan. »

*
**

Laborari gaichobat hanitch eri beitzen, emaztiak egiten zeron egun oroz ollo salda. Bena eriak ezpeitzian salda baizik hartzen ahal, bere haourer emaztiak emaiten zian jatera ollakia. Haourtto haiek goustu hartu zien, nahibada ez hala usaturik. Haour gehienak, behin, galthatzen dero amari : « Ama, nouiz artio dukegu hola? » Amak : « Aita sendotu artio. » Eta haourak aitzina : « Balinba eztuzu behin ere sendoturen ! »

*
**

Hirour aphezgei astoz zouatzalarik, bathu zutien zaldiz jouaile elibat. Batek erran zeren : « Eta noula douatza astouak? » — « Jaouna, batek arrapostu badouatzu zaldiz. »

*
**

Jaounbat, sudurra gorri gorria, burduñ bidian bida-gez; eretzian gizoun gaztebat, ez ahalkor, erraiten derona : « Jaouna, sudurra eztzaizu gorritu kharrou leira mourtchatuz? Ezta hala? » — « Elaz, ene gizoun maitia; areta ezne baizik eztit edan ourthebatez. » — « Ourthe oratan? » — « Bai, jaouna ourthe oratan; egia duzu unhudian nintzan ourthia zela. ».

*
**

Hiltzera zouela ikhousi oundouan gizoun zahar batek emaztiari erran zian : « Jaounts itzazu arropa hobena, urheria ederrenak. » — « Eta zertako? » — « Ikhous-tez hañ eder, zu benturaz hartuko beitzutu, ni utzirik, heriouak! »

*
**

Maouleko ostatubatetan, bidajantbateg gomendatu zian mithilari, iratzar eraz lezan biharamenian laourak gabe, zeren eta jouaitekoua beitzen laourak eta erdietako treñian.

Biharamenian, tanp, tanp, borthan : « Jaouna, jaouna! » — « Eta arren, zer da? » — « Zuk zuniana hartu behar laouretako treña? » — « Bai. » — « Eta arren, jaouna, lotzen ahal zira arrankurarik gabe; phar-titurik duzu. »

*
**

Florentziako aouherbat, zelia gañen eta lurra pian baizik eztziana, jakinik barberbateg egiten ziala pilula sos hanitch irabaz erazten zerenik, hasi zen halako zoun-bait egiten eta saltzen, zer nahi eritarzunetako houn zirela. Nouzian behin khaousitzen beitzien ichoustian, famatu zen bedezi handi. Aldibatez astoua galdu zian gizounbat jouan zeron galtho, eztzukianez erremedio

zerbait astouaren ediren erazteko : « Bai, arrapostia ; ori aski duzu, pilula hoietarik sei irestia. » — « Bola que fait. » Iresten tu, eta badoua. Zouelarik pilulek feit egin zien ; haika fitia lothu, laster bidia utzirik bazterrialat, zumatze batetan sarthu. Haou dela astoua alhan. Segur pilulak houn zirela ; heltu eta bathu orori ediren ziala bedesi handibat, eriak sendotzen eta astouak ediren erazten zutiana. Eni bezala bester.

*
* *

Printzebat, hiribatetan igaraiten zelarik, jaoun merak kounplimentiak egiten zeitzon artian, beste batek nahi beitzian printzia liberti erazi, erran zeron merari : « Jaouna, zien kartielan zounbat balio die astouek ? » Merak houñ phuntetarik buriala so egin zeronian : « Jaouna zoure handigouako eta phezuko direnian, hamar lus. » Eta aitzina bere pheredikiari.

*
* *

Kapochibat, biltzen unguria eginik, komentialat utzultzen zelarik hatu ountsareki, oihan bazterbat gainti, aitziniala partu zeron ouhouñbat. Papatik lothurik, bizia edo mousa. Gacho gizounak, praoube dela, komentia praoube dela, ungurubat egin diala biltzen komentiarentako. Eztzen hoberik Bizia edo mousa ! Eta armabat sakolatik idokiten du brigantak. Zer egin ? Bortchak jorik, zakia phaousa lurrian, hora zabal, eta erraiten dero : « Har ezazu nahi duzuna ; horra ogi, ourdaki eta gazna phouska. » — « Bena mousa ! » dio brigantak. Bazterra heltu zen. Sos bildiak sakolatik idok, 36 libera, eta emaiten deitzo.

Nour bere alde badouatza. Zounbait urhats egin dieneko, kapochiak oihu : « Jaouna, jaouna, zerbait erran nahi neizun. » — « Zer da ? » — « Erremestiatzen zutut bizia utzi beiteitazu ; bena komentiala heltu nizatikianian, zer erranen deitade ? Arrobotu naiela sinhet-sirik izanen niza ! Aiharia erouan deitadela ? O ! jaouna,

zer eztut behar entzun eta benturaz ikhousi? » —
Ouhouñak : « Urra ezazu zakia; ikhousiko dizie arro-
batu zutiela. » Kapochiak : « Eztu kezu aski; thira
ezazu ene kapari pistolet kolpubat, ezazu bahi bezala,
ikhous dezen bortchatu izan nizala ene bildien emaitera. »
— Ouhouñak : « Bai; kapa zabal ezazu. » Thiratzen du:
bam! Kapochiak so; deus ezta ageri. Zer erran nahi da
haou? Ouhouñak : « Pholbora hutsez kargaturik nizun;
lotsa erazi nahi zuntudan, bena ez gaichkirik egin. » —
« Bena baduzu orano beste armabat? » — « Ez, ez. » —
« A! eza! » Haou dela lephotik lothurik kapochia,
ez peitzen lotsa aphottorouen, azkamaldibat behar beza-
lakoua brigantari : « Ale kokia! orai bardinetik! behar
diagu jakin amaren thitia zouñek hobeki egoski dugun! »
Ejerki marruskatu oundouan, uztendu hedallo briganta.

Har zakia eta sosak, laster komentiala bere balen-
tiaren khountatzera laguner. Ouhouña ere araouz, jeiki
zen ahal zenian.

*
**

Gizoun totots batek, hora uduri eztzen bati ari zen
trufaz, beharriak handi zutialakoz : « Hala duzu, erran
zeron bestiak; bena ere, aithor ezazu zouriak tchipiegi
direla astobatentako. »

BURUILA edo SETEMER

Eg. llaburtzen dira or. 1 eta 3/4 ez.

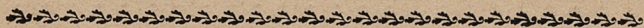
- ⊙ a. b. 3^{an}, goizanko 8^{or} eta 25^{min}.
- ⊙ l. l. 11^{an}, goizanko 11^{or} eta 17^m.
- ⊙ a. b. 18^{an}, goizanko 5^{or} eta 13^{min}.
- ⊙ a. l. 24^{an}, arratsenko 11^{ore} eta 17^m.

URRIETA

Eg. llaburtzen dira oren 1 eta erdiz.

- ⊙ a. b. 3^{an}, goizanko or. bakh. eta 7^{min}.
- ⊙ l. l. 10^{an}, arratsenko 11^{or} eta 6^{min}.
- ⊙ a. b. 17^{an}, arrastiriko or. 1 eta 54^m.
- ⊙ a. l. 24^{an}, arrastiriko 20^{or} eta 6^m.

1 Asteharte.	s. Bizente, Aph.	1 Ostegun.	s. Remi.
2 Astizken.	s. Estebe, erreg	2 Ostirale.	<i>Ainguru Begir.</i>
3 Ostegun.	s. Lizier.	3 Neskanegun.	s. Gregorio, m.
4 Ostirale	s. Taurin.	4 Igante. 20	Arosar. Besta.
5 Neskanegun.	s. Laurens J.	5 Astelehen.	s. Galla.
6 Igante. 16	s. <i>Onesifore.</i>	6 Asteharte.	s. Bruno.
7 Astelehen.	sa Rena.	7 Astizken.	sa Fide.
8 Asteharte.	A D. M. SORTZ.	8 Ostegun.	sa Birjita.
9 Astizken.	s. Omer.	9 Ostirale.	s. Denis.
10 Ostegun.	s. Nikolas T.	10 Neskanegun.	s. Frantzés Bor.
11 Ostirale.	sa Eujenia.	11 Igante. 21	<i>A. B. Amataz.</i>
12 Neskanegun.	s. Gui.	12 Astelehen.	sa Domnina.
13 Igante. 17	<i>A. B. Izens.</i>	13 Asteharte.	s. Edouar.
14 Astelehen.	<i>Dna Khurutze.</i>	14 Astizken.	s. Kalista.
15 Asteharte.	s. Nikomede.	15 Ostegun.	sa Teresa.
16 Astizk. <i>IV Th.</i>	s. Ziprien.	16 Ostirale.	s. Beltran.
17 Ostegun.	s. Fren Zaouriak.	17 Neskanegun.	s. Edvijs.
18 Ostir. <i>IV Th</i>	s. Josef. Kup.	18 Igante. 22	J. Luk Ebanj.
19 Nesk. <i>IV Th.</i>	s. Janvier.	19 Astelehen.	s. <i>Grat.</i> Olor.
20 Igante. 18	<i>A. B. Doloratia.</i>	20 Asteharte.	s. Johane K.
21 Astelehen.	s. MATHIU, Eb.	21 Astizken.	sa Ursula.
22 Asteharte.	s. Maur.	22 Ostegun.	s. Phetiri Alk.
23 Astizken.	sa Tekla	23 Ostirale.	s. Leotade.
24 Ostegun.	A. B. Librazalia.	24 Neskanegun.	s. <i>Rafael.</i> ark.
25 Ostirale.	s. Firmin.	25 Igante. 23	<i>A. B. Patron.</i>
26 Neskanegun.	s. Tomas Vill.	26 Astelehen.	s. Ebarista.
27 Igante. 19	s. Kosme eta Dam.	27 Asteharte.	sa Sabina.
28 Astelehen.	s. Benzezlas, m	28 Astizken.	J. Sim. eta Jude ap.
29 Asteharte.	J. MIGEL, ARK.	29 Ostegun.	sa Eusebia.
30 Astizken.	s. Jeroma.	30 Ostirale.	s. Kazien.
		31 Neskanegun.	s. Zirizio.

AZAROUA

Egunak Ilaburtzen dira oren 1ez.

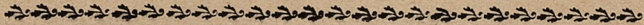

- ⊙ a. b. 1^{an}, arratseko 6^{or} eta 42^{min}.
- Ⓜ l. l. 9^{an}, goizanko 8^{or} eta 56^{min}.
- Ⓜ a. b. 16^{an}, gaiherdi eta 25^{min}.
- Ⓜ a. l. 23^{an}, goizanko 8^{or} eta 35^m.

ABENTIA edo NEGILA

Eg Ilaburtzen dira 27^{min}, 22no.

- ⊙ a. b. 1^{an}, goizanko 11^{or} eta 54^m.
- Ⓜ l. l. 8^{an}, arrastiriko 6^{or} eta 23^m.
- Ⓜ a. b. 15^{an}, arrastiriko 1^{or} eta 2^m.
- Ⓜ a. l. 23^{an}, goizanko 5^{or} eta 48^m.
- ⊙ a. b. 31^{an}, goizanko 3^{or} eta 29^m.

1	Igante. 24	DONISANTORE.
2	Astelehen.	<i>Purg. Arimak.</i>
3	Asteharte.	s. Ubert.
4	Astizken.	s. Charles Bor.
5	Ostegun.	s. Zakaria.
6	Ostirale.	s. Leonart.
7	Neskanegun.	s. Florent.
8	Igante. 25	<i>Mari. hor.</i>
9	Astelehen.	s. Teodora.
10	Asteharte.	s. Andreu Av.
11	Astizken.	J. MARTINE.
12	Ostegun.	s. Marti.
13	Ostirale.	s. Stanizlaz K.
14	Neskanegun.	s. Josafat.
15	Igante. 26	ELIZEN SAKR.
16	Astelehen.	s. Edmon.
17	Asteharte.	s. Gregori, Taum.
18	Astizken.	s. Odon.
19	Ostegun.	^{sa} Elisabet, Hg ^r
20	Ostirale.	s. Felis Valesi.
21	Neskanegun.	A. B. PRESENTIA
22	Igante. 27	^{sa} <i>Sesilia.</i>
23	Astelehen.	s. Klement.
24	Asteharte.	J. Johane Kh.
25	Astizken.	^{sa} Katalina.
26	Ostegun.	s. Petiri, Al.
27	Ostirale.	s. Virjile.
28	Neskanegun.	s. Sostena.
29	Igante.	ABENTUKO 1 ^a .
30	Astelehen.	J. ANDREU, Ap.

1	Asteharte.	s. Eloi.
2	Astizken.	^{sa} Bibiana.
3	Ostegun.	s. <i>Franzes Xab.</i>
4	Ostirale.	^{sa} Barbara.
5	Neskanegun.	s. Sabas.
6	Igante.	<i>Abentuko</i> 2 ^a .
7	Astelehen.	s. Ambrosi.
8	Asteharte.	A. B. KONZEPZ.
9	Astizken.	s. Jeronze.
10	Ostegun.	^{sa} Eulalia.
11	Ostirale.	s. Daniel.
12	Neskanegun.	s. Melkiade.
13	Ig. <i>Abent.</i> 3 ^a .	^{sa} <i>Luzia.</i>
14	Astelehen.	s. Arzenc.
15	Asteharte.	s. Mismen.
16	Astiz. <i>IV Th. B.</i>	s. Eusebio.
17	Ostegun.	s. Lazaro.
18	Ostir. <i>IV Th. B.</i>	s. Gazien.
19	Nesk. <i>IV Th. B.</i>	s. Urbaino.
20	Igante.	<i>Abentuko</i> 4 ^a .
21	Astelehen.	s. TOMAS, Ap.
22	Asteharte.	s. Flabien.
23	Astizken.	s. Onorat.
24	Ostegun.	^{sa} Delfina.
25	Ostirale.	EGUBERRI.
26	Neskanegun.	J. EZTEBE, m.
27	Igante.	J. JOHANE, Eb.
28	Astelehen.	<i>Haour Inoz.</i>
29	Asteharte.	s. Tomas, Kant.
30	Astizken.	s. Sabin.
31	Ostegun.	s. Silvestre.

IGARAN ARRABOZKAZ

IGARAN martchouaren bieko bozkan, M. Etcheverry 333 botzez burutan jouan da. Areta ez tira lo egon sou-prefet, kargulant eta errejentak. Behin behin ouste ukhen die eztziala chouriak 237 botzen gañia baizik. Jaoun souprefeta zen trounpatu, dioienaz, chifrien bata bestiari juntatzian...

Dugun orai hitzbat, errejentek azken bozka hortan egin indarkez. Ezin ukhatia da, balakioz, mehatchuz, hitzemanaz, egin ahalak egin tiela herrikal hamarbat botz haboro biltzeko M. Berdolyri. Beharere haien tchankhartiak aouherretan baratu dira, eta botzemaile chouri haborouak jarraiki aitzineko urhatser. Zounbait hatik, gogozkatu faltan, khordokatu dira.

Ezi zer dira izi erazi dutien erejent horik? Hounainbeste diharu gobernutik ukheiten dien jaountto elibat haourren eskolatzeko. Goberniaren althia etchekitez esparantza die araouz phakien emendio zerbait, gouri phaka erazten deikien legar haborokinen khostuz. Ezta arren estounatzeko bozketako guduketan ikhousten batugu ehelegaturik, Errelijioniaren, ihiztazaleki batian, zounbait aldiz berak Errelijioniaren etsai oldartzen badirade: saldu die bere libre izatia eta ere arduregi bere kountzentzia. Zertako dira usian hañ atrebitu? Beitakie eztiela achol handirik ukheiteko laborari beldurti eta jakingabetik. Makhila kolpu eta ostiko balie batzarritako, ez lirate hañbeste zotuka. Badakie nountik ari, ezi eztaiku bakhoitzik ere jin aholkatzera, eta gutiago bortcha egitera botzaren eman erazteko sustengatzen zienari.

Goure bouhasouek gu beno zentzatiago ziren. Bilt-

zen zirenian herriko egitekouez mintzatzeko, edo juraten izentatzeko bazterrialat igorten zutien goberniak phakaturik ziren kargudunak oro. Bazakien hourak ariko ziela gobernu phakazaliaren intresetan, herriaren beno; eta beren artian hountzen egitekouak. Arren herritar maitiak, zien boullhasouak uduri izan zitie: sekula jiten bazeitzie errejentak behartzera botzaren emaiteko gobernutiarari ihardets izozie: Hortako phakaturik zira, eztizugu zoure ganik aholku beharrik. Eta ezpadu ordian berian lekhia hountzen ezar ezozie eskalanpou muthurra nahi eztian lekhian Segur izan zitie nahigo dukiala zentzu borogatu beno zentzu eskolatu.

HANITCH 1890 HOUNI

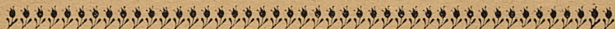
ZIBEROUKO, armanaka eginik da bi kartillaz algareki jossirik. Lehena, mehe mehia, hamabi hilabete-ren egunaria dena, ourthiaren urhentzian berhezi behar duke, nahidenaren egiteko. Bigerren kartilla edo phartia, mintzo dena istoriaz, abis hounez laborariarentako, erezetaz, etc., harek ourthe oroz behar duke begiratu arankurareki. Hollak markaturik dutuke bost ourthez arrount. Bost ourthetako kartilla begiratiak, 1892^{ian} algarreki josten ahal diate libru gocho eta balious baten egiteko. Bost ourthe horietan eman artikulien eta erezetan edirengia inprima eraziko dugu 1892^{ko} armanakaren urhentzian.

(Begiratzeko kartilla, tchipiaren barnen, egunariaren barnen date; arren aski dukezie lehen bi hollen urratzia ourthiaren burian; ber denboran azken biak urraturik dirate. Halaz eztukezie ez kartilla desegiterik, ez josterik, eta estalgia begiratuko duzie.— Ourthe igaranetako armanak zounbait baratzen da orano; falta edo galdu tukianak khaousituko tu Maoulen, Etcheberriengan, ber preziousan.)

OURTHEKO SASOUAK :

BEDATSIA hasten da martchouaren	20 ^{an} .
UDA hasten da arramaiatzaren	21 ^{an} .
LARRAZKENA hasten da buruilaran	23 ^{an} .
NEGIA hasten da abentiaren	21 ^{an} .

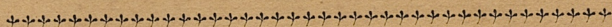
MERKHATIAK ETA FEIRAK

MAOULEN : **m.**, asteharte oroz ; **f.**, buruilaran 6ⁿ. — ATHAR-RATZEN : **m.**, astelehenez, amoustetik ; **f.**, Phentekoste biharamenian *eta* Donisantore oundoko astelehenian. — DONI JOANE GARAZIN : **m.**, asteleh. amous. ; **f.**, Bazko *eta* Phentekoste oundoko astehartian. — DONA PALEUN : **m.**, ostir., amoust. ; **f.**, Bazko oundoko ostegunian, *eta* abentiaren 26ⁿ. — GARRUZEN : **m.**, ostir. amoust. ; **f.**, agorrila 1ⁿ *eta* azaroko lehen astizkenian. — IRISARIN : **m.**, neskaneg., amoust., **f.**, baranthall. 3ⁿ *eta* apiril. 15ⁿ. — HAZPARNEN : **m.**, asteh. amoust. ; **f.**, Bazko oundoko astizk. — IZOURAN : **m.**, asteh. amoust. — NAVARENKOSEN : **m.**, astizk. ; **f.**, Erramu aitzineko astizkⁿ, *eta* abentⁿ 8ⁿ. — ORTHEZEN : **m.**, asteh. ; **f.**, martchoko *eta* urrietako lehen astehⁿ. — OLOROUN : **m.**, ostit, *eta* asteh. ; **f.**, maiatz. 1ⁿ ; *eta* burrullⁿ, 8ⁿ, hirour eg. — PAOUBEN : **m.**, astel. *eta* osteg., **f.**, Gorozum. lehen astelehⁿ, *eta* Jaoundoni Martinez, 8 eg. — SALIESEN : **m.**, ostegunez ; **f.**, baranth. heren astizkⁿ *eta* urrietaren asken ostegunian.

Edirengia

I. Aita amen eginbidiak	97
II. 1890 den ourthia.	99
III. Gaseta gaichtoua	102
IV. Aphez zounbaiti phakiaren idokitiaz	104
V. Egun oroz ikhouston dena.	107
VI. Uztaila 14 ^{eko} besta.	108
VII. Harginbeltzak.	111
VIII. Pelotakarien khantoria.	113
IX. Laborantchaz	115
1 ^{ik} Errekoiltak 1890 ^{an}	115
2 ^{ik} Behi barrukien etchekiteko maneriaz; — viaougeiez eta houngarriez.	117
3 ^{ik} Gaztagnatzen eritarzuñaz.	121
4 ^{ik} Gatza	122
X. Urhentzeko istoria eta erasi	124

Traduction ^{du texte} de la couverture de l'almanach basque -

Almanach basque

ou

Indicateur des jours du pays de Soule.

pour l'année 1891

Dieu et la ville!

Courtoisie et travail!

Et vivre toujours basque!

Lao! Lao!

L-a-a-a-a-a-a-a-o!

à Paris

chez L. de Soule

rue de Vanvignat, n° 58.

Table des Matières.

I	Devoirs des pères et mères	97
II	l'année 1890	99
III	Pauvre journal	102
IV	De la suppression de traitements de 99 curés.	104
V	Ce que l'on voit tous les jours	107
VI	Fête du 14 Juillet	108
VII	Les noirs à la lumière (not p ² depuis les ans-maçons)	111
VIII	Chanson des joueurs de balle	113
IX	Année l'agriculture	119
	1° la récolte de 1890	119
	2° De la manière d'entretenir les étalles de vaches	117
	3° Maladie des chatouillers	121
	4° Le sel	122
X	L'histoire de la fin	124